

Datum van inontvangstneming : 07/03/2025

Geanonimiseerde versie

Vertaling

C-41/25 – 1

Zaak C-41/25

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

23 januari 2025

Verwijzende rechter:

Bundesgerichtshof (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

16 januari 2025

Verzoeker en verzoeker tot „Revision”:

HX als insolventiefunctionaris in de insolventieprocedure
betreffende Orsay GmbH

Verweerder en verweerder in „Revision”:

Skarb Państwa, Naczelnik II Urzędu Skarbowego Warszawa-
Śródmieście

BUNDESGERICHTSHOF

BESLISSING

van

16 januari 2025

In het geding tussen

HX als insolventiefunctionaris in de insolventieprocedure betreffende Orsay
GmbH [OMISSIS],

verzoeker en verzoeker tot „Revision”,

[OMISSIS]

en

Skarb Państwa, Naczelnik II Urzędu Skarbowego Warszawa-[Śródmieście],
[OMISSIS] Warschau, Republiek Polen,

verweerder en verweerder in „Revision”,

[OMISSIS]

De IX. Zivilsenat (negende civiele kamer) van het Bundesgerichtshof (BGH) (hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken, Duitsland; hierna: „verwijzende rechter”) heeft ter terechtzitting van 5 december 2024 [OMISSIS]

de volgende beslissing gegeven:

- I. De behandeling van de zaak wordt geschorst.
- II. Het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: „Hof”) wordt krachtens artikel 267, eerste alinea, onder b), en derde alinea, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) verzocht om een prejudiciële beslissing over de volgende vraag betreffende de uitlegging van het Unierecht:

Moet artikel 6, lid 1, van verordening (EU) 2015/848 van het Europees Parlement en de Raad van 20 mei 2015 betreffende insolventieprocedures aldus worden uitgelegd dat het, gezien de erkenning van buitenlandse insolventieprocedures, inhoudt dat de lidstaten van de Europese Unie impliciet afstand doen van het beginsel van soevereine immuniteit met betrekking tot rechtsvorderingen waarbij de insolventiefunctionaris op grond van het toepasselijke insolventierecht aanvoert dat rechtshandelingen jegens een lidstaat kunnen worden vernietigd omdat zij voor de gezamenlijke schuldeisers nadelig zijn?

Motivering:

I.

- 1 Verzoeker is insolventiefunctionaris in de insolventieprocedure betreffende Orsay GmbH (hierna: „schuldenaar”). Hij vordert terugbetaling van omzetbelasting (btw) die de schuldenaar aan verweerder, de belastingdienst van de Republiek Polen (hierna: „Polen”), heeft voldaan.
- 2 De schuldenaar, met zetel in Duitsland, heeft op 25 november 2021 bij het Amtsgericht Offenburg (rechter in eerste aanleg Offenburg, Duitsland) een verzoek tot opening van de insolventieprocedure ingediend. Bij brief van 29 november 2021 werd verweerder van dit verzoek in kennis gesteld. De

schuldenaar heeft op 17 december 2021 uit een zakelijke rekening een bedrag van 2 773 179 PLN en op 24 december 2021 een bedrag van 3 557 487 PLN aan verweerder betaald. Deze betalingen betroffen gegronde btw-verplichtingen voor de maanden oktober en november 2021. Zij zijn ontstaan omdat de schuldenaar goederen die van buiten Europa afkomstig waren, had ingevoerd naar het door hem beheerde logistieke centrum in Bielany (Polen). Het Amtsgericht Offenburg heeft op 26 januari 2022 de insolventieprocedure geopend waarbij de schuldenaar zijn goederen in bezit hield en verzoeker als zaakwaarnemer aangewezen. Op 1 november 2022 heeft het Amtsgericht het gelaste behoud van bezit opgeheven en verzoeker als insolventiefunctionaris aangewezen.

- 3 Verzoeker is van mening dat verweerder het eerste bedrag volledig en het tweede bedrag ten belope van 2 964 572,50 PLN, in totaal dus 5 737 751,50 PLN, aan de boedel moet terugbetalen. Het resterende deel van het tweede bedrag vecht hij niet aan, omdat de btw in dit verband boedelverplichtingen betreft wegens een tussentijdse benoeming van verzoeker tot voorlopige zaakwaarnemer. Verweerder werpt tegen dat hij volgens het volkenrechtelijke beginsel van soevereine immuniteit aan de Duitse jurisdictie is onttrokken, omdat hij als Poolse belastingautoriteit bij de inning van de Poolse omzetbelasting openbaar gezag heeft uitgeoefend. Het Landgericht (rechter in eerste aanleg) heeft de vordering afgewezen. Verzoekers hoger beroep werd verworpen. Met zijn door de appelrechter toegestane beroep tot „Revision” handhaaft verzoeker zijn vorderingen.

II.

- 4 Of het beroep in „Revision” slaagt, hangt af van de uitlegging van artikel 6, lid 1, van verordening (EU) 2015/848 van het Europees Parlement en de Raad van 20 mei 2015 betreffende insolventieprocedures (hierna: „verordening 2015/848”). Alvorens uitspraak te doen over dit beroep dient derhalve de behandeling van de zaak te worden geschorst en dient het Hof overeenkomstig artikel 267, eerste alinea, onder b), en derde alinea, VWEU te worden verzocht om een prejudiciële beslissing.
- 5 1. Volgens artikel 6, lid 1, van verordening 2015/848 is de rechter van de lidstaat op het grondgebied waarvan een insolventieprocedure is geopend bevoegd voor alle vorderingen die rechtstreeks uit de insolventieprocedure voortvloeien en er nauw verband mee houden, zoals vorderingen tot nietigverklaring. Het recht van de lidstaat waar de procedure wordt geopend, in casu dus Duits recht, bepaalt overeenkomstig artikel 7, lid 2, tweede volzin, onder m), van verordening 2015/848 met name de regels betreffende vernietigbaarheid van de voor de gezamenlijke schuldeisers nadelige rechtshandelingen. Volgens Duits recht bepalen § 129, lid 1, en § 130, lid 1, eerste volzin, punt 2, van de Insolvenzordnung (Duitse insolventieregeling; hierna: „InsO”) dat een rechtshandeling die vóór de opening van de insolventieprocedure is verricht en nadelig is voor de schuldeisers, vernietigbaar is, indien een schuldeiser is voldaan, deze handeling na het verzoek tot opening van de insolventieprocedure is verricht

en de schuldeiser van dit verzoek op de hoogte was ten tijde van de rechtshandeling. Hetgeen door de vernietigbare handeling aan het vermogen van de schuldenaar is onttrokken, moet overeenkomstig § 143, lid 1, InsO aan de insolvente boedel worden terugbetaald. Op basis hiervan zou de vordering moet worden toegewezen.

- 6 2. Lagere rechters hebben echter aangenomen dat de door verzoeker als insolventiefunctionaris tegen de Poolse belastingautoriteit ingestelde actio pauliana niet-ontvankelijk is, omdat de Duitse rechter op grond van de voor verweerder geldende soevereine immuniteit geen jurisdictie heeft [§ 20, lid 2, GVG (Gerichtsverfassungsgesetz; wetboek op de rechterlijke organisatie), artikel 25 GG (Grundgesetz; Duitse grondwet)]. De vraag of de Duitse rechter volgens de beginselen van de soevereine immuniteit jurisdictie heeft, moet ambtshalve worden onderzocht (BVerfGE blz. 46, 342 en 359; BGH, arrest van 9 juli 2009, III ZR 46/08, BGHZ 182, blz. 10, punt 20, en 8 maart 2016, VI ZR 516/14, DE:BGH:2016:080316UVIZR516.14.0, punt 11, BGHZ 209, blz. 191, punt 11) en vóór vaststelling van de internationale bevoegdheid (BGH, arrest van 19 december 2017, XI ZR 796/16, DE:BGH:2017:191217U-XIZR796.16.0, punt 15, BGHZ 217, blz. 153, punt 15).
- 7 a) Aangezien Polen de Europese Overeenkomst inzake de immuniteit van staten van 1972 niet heeft geratificeerd, moet worden uitgegaan van het in het internationale gewoonterecht erkende beginsel dat een staat niet onderworpen is aan de nationale jurisdictie van een andere staat. Het recht inzake de algemene soevereine immuniteit heeft echter een verandering doorgemaakt van een absoluut recht naar een louter relatief recht, niet in de laatste plaats vanwege de toename van commerciële grensoverschrijdende activiteiten van overheidsinstellingen. Het is geen algemene regel van het volkenrecht meer dat een staat ook voor handelingen waarbij hij geen openbaar gezag uitoefent (*acta iure gestionis*) immuniteit geniet (zie BVerfGE blz. 16, 27, 33 e.v.; BVerfG, DE:BVerfG:2006:ms20061206.2bvm000903, punt 35, tevens BVerfGE blz. 117, 141, 152 en 153; BVerfG, DE:BVerfG:2014:rk20140317.2bvr073613, punt 19, tevens NJW 2014, blz. 1723 punt 19, en BGH, arrest van 8 maart 2016, VI ZR 516/14, DE:BGH:2016:080316UVIZR516.14.0, punt 12, en BGHZ blz. 209 en 191, punt 12). Soevereine immuniteit bestaat volgens het algemene internationale gewoonterecht, dat ingevolge artikel 25 GG deel uitmaakt van het federale recht (BGH, arrest van 26 September 1978, VI ZR 267/76, NJW 1979, blz. 1101), echter ook heden nog grotendeels onbeperkt voor handelingen waarbij een staat openbaar gezag uitoefent (*acta iure imperii*), voor zover de buitenlandse staat daarvan geen afstand doet. Anders zou de juridische toetsing door de rechter een beoordeling van overheidsoptreden vereisen, wat niet verenigbaar zou zijn met het beginsel *par in parem non habet imperium*, en het daaruit voortvloeiende rechtsbeginsel dat een staat niet aan de jurisdictie van de andere staat kan worden onderworpen (BGH, arrest van 19 december 2017, XI ZR 796/16, DE:BGH:2017:191217U-XIZR796.16.0, punt 16 en aldaar aangehaalde rechtspraak, tevens BGHZ 217, blz. 153, punt 16 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

- 8 b) De afbakening tussen handelingen waarbij openbaar gezag wordt uitgeoefend enerzijds en handelingen waarbij dit niet het geval is anderzijds, is wegens gebrek aan internationaalrechtelijke onderscheidende criteria in beginsel gebaseerd op het recht van de rechter die uitspraak dient te doen (BGH, arrest van 19 december 2017, XI ZR 796/16, DE:BGH:2017:191217UXIZR796.16.0, punt 18, tevens BGHZ 217, blz. 153, punt 18). Relevant voor het onderscheid is volgens Duits recht de aard van de overheidshandeling of de ontstane rechtsverhouding. Van belang is of de buitenlandse staat in de uitoefening van het aan hem toegekende openbare gezag, en bijgevolg publiekrechtelijk, dan wel als particulier, dus privaatrechtelijk, activiteiten heeft verricht (BGH, arrest van 19 december 2017, reeds aangehaald, punt 17). Voor de kwestie van de immuniteit moet echter niet worden uitgegaan van de juridische aard van de onderliggende rechtsverhouding, maar van de aard van de overheidshandeling, dus de juridische aard van de maatregel ten aanzien waarvan de partijen de rechtmatigheid betwisten (BGH, arrest van 19 december 2017, reeds aangehaald, punt 22).

Er is sprake van een *actus iure imperii* wanneer een staat degenen die aan zijn openbaar gezag zijn onderworpen, met het oog op het genereren van inkomsten, eenzijdig en zonder tegenprestatie belastingen en andere heffingen oplegt (BVerfG, DE:BVerfG:2020:rk20200506.2bvr033118, punt 21, tevens NJW 2020, blz. 3647 punt 21). Het heffen van belasting is in iedere staat op zich al van openbare aard, omdat door de inning van deze inkomsten het verrichten van overheidsactiviteiten pas mogelijk wordt (BVerfG, DE:BVerfG:2014:rk20140317.2bvr073613, punt 22, tevens NJW 2014, blz. 1723, punt 22).

- 9 c) Volgens deze aan de Duitse rechtsorde ontleende criteria gaat het in casu om *acta iure imperii*.
- 10 aa) Het is juist dat de thans door verzoeker wegens nietigheid gevorderde terugbetaling van de uit de onderliggende rechtsverhouding voortvloeiende bedragen intrinsiek verschillend is en eigen regels volgt. Hierdoor worden binnen de werkingssfeer ervan de meer algemene regels van de onderliggende rechtsverhoudingen, met name het belastingrecht, verdrongen en wordt de overheidsfunctionaris de mogelijkheid van terugvordering geboden, die de beslissende autoriteit volgens het buiten het faillissement geldende recht zelf niet heeft (BGH, beschikking van 24 maart 2011, IX ZB 36/09, NZI 2011, blz. 323, punt 6). Het recht op terugbetaling wegens nietigheid wordt niet afgeleid uit de vroegere rechtsverhouding tussen insolventieschuldenaar en verweerder en geeft ook geen andere vorm aan deze rechtsverhouding (BFH, NZI 2013, blz. 102, punt 11).
- 11 bb) In de rechtsleer zijn derhalve sommigen van mening dat het hierbij niet om uitoefening van openbaar gezag gaat, aangezien het civielrechtelijke aanspraken betreft en de belastingheffing als zodanig, met name de rechtmatigheid ervan, niet ter discussie staat (Skauradszun in Skauradszun/Fridgen, *BeckOK StaRUG*, 2024,

§ 2, punt 44c; Thole, ZRI 2024, blz. 384 en 385). Deze overwegingen kunnen niet worden aanvaard.

- 12 cc) Onverminderd de privaatrechtelijke aard van de vordering vormen de rechtsgevolgen van de actio pauliana een ernstige ingreep in de buitenlandse belastingheffing. Verweerder heeft jegens de schuldenaar uitsluitend in de uitoefening van openbaar gezag gehandeld en, voor zover hier relevant, jegens verzoeker helemaal niet gehandeld. Zelfs indien Duitse rechters de – in het kader van een actio pauliana volgens § 130, lid 1, InsO irrelevante – rechtmatigheid van de belastingheffing niet hoeven te beoordelen, zouden zij toch de belastingautoriteiten van een buitenlandse staat kunnen veroordelen tot terugbetaling van geheven belastingen aan de insolvente boedel en daardoor invloed hebben op het behoud van de belastinggelden bij de buitenlandse fiscus. Bijgevolg heeft de onderhavige procedure betrekking op maatregelen die vallen onder het kerngebied van het in het volkenrecht erkende overheidshandelen. Een staat hoeft niet te aanvaarden dat een buitenlandse rechter de gevolgen van zijn soevereine handelingen tenietdoet, wanneer de rechter de rechtmatigheid ervan niet toetst (Kopp, NZI 2021, blz. 657 en 662; eveneens Reimer, IWRZ 2024, blz. 247 en 249). Het achterwege blijven van een toetsing van de rechtmatigheid van de soevereine handeling tast slechts op het eerste gezicht de soevereine immuniteit niet aan. Bij nadere beschouwing vormt een veroordeling tot terugbetaling, zonder dat de rechtmatigheid van de overheidshandeling in aanmerking wordt genomen, immers een veel grotere ingreep in het handelen van de buitenlandse overheid.
- 13 d) Volgens de rechtspraak van het Bundesverfassungsgericht kan een buitenlandse staat in een internationaal verdrag, in een privaatrechtelijk verdrag of voor een specifieke gerechtelijke procedure bij een rechter afstand doen van zijn soevereine immuniteit. Eventueel kan ook in het verschijnen van een buitenlandse staat tijdens de procedure een impliciete afstand van soevereine immuniteit worden gezien (BVerfG, DE:BVerfG:2014:rk20140317.2bvr073613, punt 24, tevens NJW 2014, blz. 1723, punt 24). Een aldus in beginsel mogelijke verklaring van afstand door tijdens de procedure te verschijnen, heeft verweerder – die zich voortdurend op soevereine immuniteit heeft beroepen – niet gedaan.
- 14 3. In verzoekers beroep tot „Revision” wordt echter aangevoerd dat uit artikel 6, lid 1, van verordening 2015/848 de betekenis van een afstand van het beginsel van soevereine immuniteit kan worden afgeleid.
- 15 a) Volgens de verwijzende rechter geniet verordening 2015/848 echter geen voorrang ten opzichte van de algemene regels van het volkenrecht. In het geval van strijdigheid met de bepalingen van het secundaire Unierecht – zoals verordening 2015/848 – hebben de algemene regels van het volkenrecht voorrang (Terhechte in Schwarze/Becker/ Hatje/Schoo, *EU-Kommentar*, 4e oplage, artikel 47 WEU, punt 19; Geiger/Khan in Geiger/Khan/Kotzur/Kirchmair, *WEU/VWEU*, 7e oplage, artikel 47 WEU, punt 9).

- 16 b) De verwijzende rechter acht het echter mogelijk dat de bepaling van artikel 6, lid 1, van verordening 2015/848 een impliciete afstand door de lidstaten van de Europese Unie van het beginsel van soevereine immuniteit behelst met betrekking tot vorderingen waarbij de insolventiefunctionaris op grond van het toepasselijke insolventierecht aanvoert dat rechtshandelingen jegens een lidstaat kunnen worden vernietigd omdat zij voor de gezamenlijke schuldeisers nadelig zijn, in ieder geval voor zover het gaat om de terugbetaling van belastingen die door de schuldenaar zijn betaald.
- 17 aa) Het Europese Parlement en de Raad hebben verordening 2015/848 gebaseerd op het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU), met name op artikel 81 daarvan, waarbij ook Polen partij is. De lidstaten plaatsen zich, door de Europese Unie als supranationale Unie op te richten en daaraan hun soevereine rechten over te dragen (artikel 1 VWEU) onder de heerschappij daarvan in de mate waarin dit in de verdragen is vastgelegd (Ruffert in Calliess/Ruffert, *VEU/VWEU*, 6e oplage, artikel 1 WEU, punt 7). Over de vraag of artikel 6, lid 1, van verordening 2015/848 aldus moet worden uitgelegd dat het, gezien de erkenning van buitenlandse insolventieprocedures, een impliciete afstand van het beginsel van soevereine immuniteit behelst, bestaan uiteenlopende meningen [in bevestigende zin Kümpel, *ZInsO* 2024, blz. 1583, 1585 en 1586; uiteindelijk eveneens Skauradszun in Skauradszun/Fridgen, *BeckOK StaRUG*, 2024, § 2, punt 44d, die echter niet uitgaat van een afstand maar van een voorrang van toepassing; in ontkennende zin Kopp, *NZI* 2021, blz. 657 en 661; Cranshaw, *ZInsO* 2024, blz. 1797, 1807, punt III.4. en 1808, onder III.5.c)]. In zoverre is de juiste toepassing van het Unierecht niet zo voor de hand liggend dat redelijkerwijze geen ruimte voor twijfel kan bestaan [zie met betrekking tot deze voorwaarde arrest van 6 oktober 1982, CILFIT/Ministero della Sanità, C-283/81, EU:C:1982:335 (NJW 1983, blz. 1257); 9 september 2015, [REDACTED] C-160/14, EU:C:2015:565, punt 38 (EuZW 2016, blz. 111, punt 38), en 6 oktober 2021, Consorzio Italian Management e Catania Multiservizi en Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799, punten 33 e.v. en 57 (NJW 2021, blz. 3303, punten 33-57)].
- 18 bb) Verordening 2015/848 voorziet niet in privileges voor lidstaten en hun instellingen en autoriteiten, noch sluit zij hen algemeen uit van de actio pauliana. Volgens overweging 63 van verordening 2015/848 moet elke schuldeiser die zijn gewone verblijfplaats, woonplaats of statutaire zetel in de Unie heeft, het recht hebben om in elke in de Unie lopende insolventieprocedure zijn vorderingen op de schuldenaar in te dienen, wat uitdrukkelijk ook moet gelden voor belastingautoriteiten en socialezekerheidsinstanties. In artikel 2, punt 12, van verordening 2015/848 zijn de belastingautoriteiten en de socialezekerheidsinstanties van de lidstaten uitdrukkelijk opgenomen in de definitie van „buitenlandse schuldeiser”. Sommigen concluderen hieruit dat de gelijkstelling van schuldeisers die bevoegdheden van openbaar gezag uitoefenen met andere schuldeisers, ook betrekking moet hebben op geschillen over de aanvechtbare voldoening van dergelijke vorderingen (Vallender/ Hänel, *EuInsVO*, 3e oplage, artikel 6, punt 37). Daarnaast bevat verordening 2015/848 regelingen

over herstructureringsplannen [artikel 56, lid 2, onder c), en artikel 60, lid 1, onder b), van verordening 2015/848], die volgens artikel 7, lid 1, van deze verordening worden beheerst door het recht van de lidstaat op het grondgebied waarvan de insolventieprocedure wordt geopend (*lex fori concursus*). Dit zou erop kunnen wijzen dat de rechters van de lidstaat waar de procedure is geopend ook beslissingen mogen nemen over vorderingen van buitenlandse belastingautoriteiten in de zin van artikel 2, punt 12, van verordening 2015/848 en dat deze beslissingen vervolgens moeten worden erkend overeenkomstig artikel 32 van de verordening 2015/848 (aldus Skauradszun in Skauradszun/Fridgen, *BeckOK StaRUG*, 2024, § 2, punt 44d).

- 19 cc) Zowel het vereiste van een doeltreffend stelsel van rechtsbescherming als het doel van de goede werking van de interne markt pleiten ervoor dat verordening 2015/848 ervoor zorgt dat de rechten waarin het toepasselijke nationale insolventierecht voorziet, zo ruim mogelijk kunnen worden uitgeoefend. Indien een verweerder zich binnen de werkingssfeer van verordening 2015/848 tegen een actio pauliana zou kunnen verzetten met een beroep op zijn soevereine immuniteit, zouden betalingen aan buitenlandse lidstaten en hun instellingen uiteindelijk praktisch uitgesloten zijn van actiones paulianae. Het Hof heeft artikel 3, lid 1, van verordening (EG) nr. 1346/2000 van de Raad van 29 mei 2000 betreffende insolventieprocedures (PB 2000, L 160, blz. 1) aldus uitgelegd dat rechters van de lidstaat op het grondgebied waarvan de insolventieprocedure is geopend, exclusief bevoegd zijn om kennis te nemen van actiones paulianae jegens een verweerder die in een ander lidstaat gezeteld of woonachtig is (arrest van 14 november 2018, [REDACTED] C-296/17, EU:C:2018:902, punt 36, tevens NZI 2018, blz. 994, punt 36, over artikel 3, lid 1, van verordening nr. 1346/2000, oude versie). De verwijzende rechter gaat ervan uit dat deze uitlegging ook van toepassing is op artikel 6, lid 1, van verordening 2015/848. Dit brengt het risico met zich mee dat volgens het toepasselijke insolventierecht bestaande actiones paulianae jegens lidstaten van de Europese Unie bij geen enkele rechter kunnen worden afgedwongen. Vorderingen bij de rechters van de staat waar de procedure is geopend, zouden niet-ontvankelijk zijn op grond van het beginsel van soevereine immuniteit, terwijl vorderingen bij de rechters van de lidstaat niet-ontvankelijk zijn wegens de exclusieve bevoegdheid van de rechters van de staat waar de insolventieprocedure wordt geopend. De mogelijkheid om een secundaire insolventieprocedure te openen in Polen op grond van de artikelen 34 en volgende van verordening 2015/848 lijkt niet geschikt om dit gebrek aan rechtsbescherming te compenseren. Het valt reeds te betwijfelen of secundaire insolventieprocedures krachtens de artikelen 34 en volgende van verordening 2015/848 die uitsluitend worden ingeleid met het oog op actiones paulianae, in Polen ontvankelijk – en voor de insolventiefunctionaris proceseconomisch – zouden zijn. Aangezien volgens artikel 35 van verordening 2015/848 de secundaire insolventieprocedure wordt beheerst door het recht van de lidstaat op het grondgebied waarvan de secundaire insolventieprocedure is geopend, zijn in ieder geval niet de Duitse maar de Poolse regels betreffende actiones paulianae van toepassing [artikel 7, lid 2, onder m), van de verordening 2015/848]. Indien dat recht niet voorziet in een mogelijkheid tot vernietiging, kan

de actio pauliana niet worden ingesteld, hoewel het beginsel van soevereine immuniteit niet beoogt om elke uitoefening van rechten jegens de staat te verhinderen. Daarbij komt nog dat verordening 2015/848 in artikel 16 een eigen regeling ter bescherming van de verweerder bevat.

[OMISSIS]

Lagere rechterlijke instanties:

LG (Landgericht) Offenburg, beslissing van 31 juli 2023, 2 O 343/22.

OLG (Oberlandesgericht) Karlsruhe, beslissing van 15 april 2024, 3 U 43/23.

[OMISSIS]